

Бабій І. В.

*вища кваліфікаційна категорія,
викладач-методист,*

*Відокремлений структурний підрозділ
«Уманський фаховий коледж технологій і бізнесу
Уманського національного університету садівництва»*

Бовкун Н. М.

*вища кваліфікаційна категорія,
викладач-методист,*

*Відокремлений структурний підрозділ
«Уманський фаховий коледж технологій і бізнесу
Уманського національного університету садівництва»*

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ МОВНОЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У процесі міжкультурної комунікації повноцінне розуміння забезпечується елементами мовного етикету: звертання, знайомство, запрошення, комплімент і поздоровлення, через які виявляється соціокультурна специфіка партнера в акті комунікації. Мова є засобом пізнання світу, збереження і передачі інформації, а в контексті міжкультурної комунікації вона є засобом пізнання ментальних особливостей культур в діалозі культур, що виникає. Ми розглядаємо мову, насамперед, як ту частину культурного менталітету, що складає сферу духовності та цінностей.

Міжкультурне спілкування є моделлю будь-якого спілкування, умовами якого є наявність певної єдності, а також наявність розбіжностей, оскільки саме вона викликає потребу в спілкуванні чи обміні інформацією, почуттями, думками, що супроводжуються оцінкою співрозмовника і самооцінкою.

Важливо враховувати, що ефективність міжкультурної комунікації знаходиться у зв'язку з успіхом мовної взаємодії, що завжди відбувається в деякому соціальному і культурному контексті, який багато в чому визначає форму і зміст повідомлення, що зумовлені культурою в якій здійснюється процес комунікації. Мова являє собою закодовану сукупність знань людини, її уявлень про світ, її індивідуального життєвого досвіду, цілісної картини світу всього соціуму.

Зрозуміло, що в процесі міжкультурної комунікації діють загальні закони спілкування. До акту безпосереднього спілкування відбувається своєрідне «зчитування» або прогнозування змісту майбутньої комунікації. Окрім того, успіх мовної взаємодії між представниками різних культур багато в чому визначений не логічною аргументацією, а ступенем взаємної симпатії та довіри.

У результаті вже першого знайомства складається психологічна установка, у рамках якої відбуватиметься спілкування. При спілкуванні між представниками різних культур цих правил не завжди дотримуються, особливо якщо вони різні. Наприклад, у різних культурах прийнято додержуватися різних дистанцій між співрозмовниками. Мінімальна дистанція у арабів і латиноамериканців, максимальна – у північноамериканців. Тому для латиноамериканця спілкування на дистанції, до якої звиклі їхні північні сусіди, здається надто холодним і надто офіційним, а для північно-американця зона спілкування латиноамериканців здаватиметься надто нав'язливою, агресивною і небезпечною. Офіційна зона спілкування в українців та росіян визначається звичайно довжиною двох рук, простягнутих для рукостискання, а зона дружня – довжиною двох зігнутих у лікті рук [1].

Під час міжкультурних зустрічей існує ймовірність виникнення конфліктної ситуації, причиною яких може бути відсутність можливості послати або прийняти сигнали однозначним чином (оскільки учасники комунікації з різних культур звикли це робити під час внутрішньокультурних комунікацій по різному). За таких умов міжкультурна комунікація вимагатиме додаткових зусиль, а саме обминання «каменів спотикання», що ми розглянемо нижче.

Щоб уникнути конфліктних ситуацій в процесі міжкультурної комунікації і зробити її ефективною крім гармонійного використання елементів вербальної та невербальної модальності, слід пам'ятати та ухилитися від шести основних перешкод, або «каменів спотикання», виділених Варною [3], що стоять на заваді ефективної міжкультурної комунікації:

а) Допущення подібностей. Ступінь допущення людьми того, що інші їм подібні, варіює для різних культур, і являє собою культурну змінну.

б) Мовні відмінності. В процесі спілкування мовою, яка є для людини не рідною, вона часто вважає, що слово, фраза або речення мають одне й тільки одне значення – те, яке вона має намір передати. Це припущення ігнорує всі інші можливі джерела сигналів та повідомлень, включаючи невербальну експресію, інтонацію голосу, позу, жести і дії тощо.

в) Помилкові невербальні інтерпретації. У будь-якій культурі невербальне поведінка становить більшу частину комунікативних повідомлень. Але дуже важко повністю розуміти невербальну мову

культури, яка не є вашою власною. г) Упередження та стереотипи. Зайва опора на стереотипи може перешкодити нам об'єктивно подивитися на інших людей та їх повідомлення і знайти підказки, які допоможуть інтерпретувати ці повідомлення в тому ключі, в якому нам мали намір його передати.

д) Прагнення оцінювати. Культурні цінності також впливають на наші атрибуції щодо інших людей і оточуючого нас світу. Різні цінності можуть викликати негативні оцінки, які стають ще одним каменем спотикання на шляху до ефективної міжкультурної комунікації.

е) Підвищена тривога або напруга. Епізоди міжкультурної комунікації часто пов'язані з більшою тривогою і стресом, ніж знайомі ситуації внутрішньокультурної комунікації.

Результатом нових політико-економічних відносин стало збільшення прямих контактів між людьми на міжособистістому рівні, в побуті, в неформальних стосунках. Стаючи учасниками будь-якого виду міжкультурних контактів, люди взаємодіють із представниками інших культур, що найчастіше істотно відрізняються один від одного. Відмінності в мовах, національній кухні, одязі, нормах суспільної поведінки, відношення до виконуваної роботи найчастіше роблять ці контакти важкими, інколи неможливими. Але це лише поодинокі проблеми міжкультурних контактів. Основні причини їхніх невдач знаходяться поза межами видимих розбіжностей. Вони – у різному у світовідчутті, тобто іншому відношенні до світу і до інших людей. Головна перешкода, що заважає успішному вирішенню цієї проблеми, полягає в тому, що ми сприймаємо інші культури крізь призму своєї власної, тому наші спостереження і висновки обмежені її рамками. На жаль, ми не розуміємо значення слів, вчинків, дій, що не характерні для нас самих. Наш етноцентризм не тільки заважає міжкультурній комунікації, але його ще і важко розпізнати, тому що це несвідомий процес. Звідси напрошується висновок, що ефективна міжкультурна комунікація не може виникнути сама по собі, їй необхідно цілеспрямовано навчатися.

У дослідженнях міжкультурної комунікації можна виділити психологічні, соціологічні і лінгвістичні напрямки. Цей розподіл залежить як від об'єкта дослідження, так і від застосовуваних методик.

Ближче усього до психології з розроблених лінгвістичних тем знаходиться вивчення різних комунікативних стилів у їхньому використанні всередині і за межами своєї групи. Психологічне поняття акомодатії застосовується до таких параметрів комунікації, як темп мови, вибір відповідної лексики, спрощена або ускладнена граматична структура.

Другий важливий напрямок лінгвістичних досліджень пов'язаний з вивченням дискурсу як певного інтегрального процесу, центрального для комунікативної діяльності. Подолання мовного бар'єру недостатньо

для забезпечення ефективності спілкування між представниками різних культур. Мова – дзеркало культури, в ній відображається не тільки реальний світ, що оточує людину, не тільки реальні умови його життя, але і суспільна самосвідомість народу, його менталітет, національний характер, спосіб життя, традиції, звичаї, мораль, система цінностей, світовідчуття, бачення світу. Мова – знаряддя, інструмент культури. Вона формує особистість людини, носія мови, через нав'язані йому мовою і закладені в мові бачення світу, менталітет, відношення до людей тощо, тобто через культуру народу, що користується даною мовою як засобом спілкування. Мова не існує поза культурою як соціально успадкованої сукупності практичних навичок і ідей, що характеризують наш спосіб життя. Як один з видів людської діяльності, мова виявляється складовою частиною культури, обумовленою як сукупність результатів людської діяльності в різних сферах життя людини: виробничої, суспільної, духовної. Мова в першу чергу сприяє тому, що культура може бути як засобом спілкування, так і засобом роз'єднання людей. Мова – це знак належності його носіїв до визначеного соціуму [2].

Усі тонкості і вся глибина проблем міжмовної і міжкультурної комунікації стають особливо наочними, а іноді і просто усвідомлюваними, при зіставленні іноземних мов з рідними, чужими культурами зі своєю рідною, звичною. Ось чому без знання світу досліджуваної мови неможливо вивчити мову як засіб спілкування. Її можна вивчити як скарбничку, спосіб збереження і передачі культури, тобто як мертву мову. Жива мова живе у світі її носіїв, і вивчення її без знання цього світу позбавляє можливості користуватися цією мовою як засобом спілкування. Вивчення світу носіїв мови спрямоване на те, щоб допомогти зрозуміти особливості мововживання, додаткові значеннєві навантаження, політичні, культурні, історичні реалії, так-як в основі будь-якої комунікації, тобто в основі мовного спілкування лежить «обопільний код», взаємне знання реалій, знання предмета комунікації між учасниками спілкування.

Список використаних джерел:

1. Петрухінцев М.М. XX лекцій з історії світової культури: Навч посібник для студ. Вищих навчальних закладів. – Київ, 2001.
2. Тер-Мінасова С.Г. Мова і міжкультурна комунікація.– Київ, 2000
3. Філософський альманах. – К.: Центр духовної культури – 2004. – № 43 – 13, 25 др. арк.